

**MINISTARSTVO POLJOPRIVREDE, RIBARSTVA I
RURALNOG RAZVOJA**

**IZMJENE I DOPUNE OPERATIVNOG
PROGRAMA RAZVITKA GOVEDARSKE
PROIZVODNJE U REPUBLICI HRVATSKOJ**

Zagreb, lipanj 2008.

UVOD

Operativni program razvitka govedarske proizvodnje donijela je Vlada Republike Hrvatske u srpnju 2004. godine.

Osnovna namjena Programa bilo je poticanje restrukturiranja govedarske proizvodnje gdje se uz povoljne kreditne uvjete izgradnjom novih ili adaptacijom postojećih farmi uspostavljaju suvremeni konkurentni proizvodni sustavi - farme namijenjene proizvodnji mlijeka ili sustavi za proizvodnju teladi (sustav krava-tele) za tov. Na ovaj način doprinosi se povećanju konkurentnosti govedarske proizvodnje na otvorenom tržištu i pripremama proizvođača za prilagodbu uvjetima koji za ovu proizvodnju vrijede u Europskoj uniji.

Govedarskoj proizvodnji posvećuje se posebna pozornost u zemljama Europske unije. U mliječnom govedarstvu proizvodnja se odvija u okviru nacionalnih kvota koje su dodijeljene svakoj zemlji članici. Proizvodnja goveđeg mesa potiče se značajnim iznosom novčanih poticaja kako u dijelu intenzivne proizvodnje tako isto i u sustavu krava-tele.

Za provedbu ovoga Programa osigurani su povoljni uvjeti u dijelu osiguranja financijskih sredstava odobrenjem povoljnih kredita za izgradnje ili adaptacije farmi. Isto tako osigurana je stručna potpora pri provedbi Programa. Uz sve ovo do sada nisu u cijelosti ostvareni planirani rezultati. Razloge tome treba tražiti u određenim provedbenim poteškoćama, ali i u području uvjeta kreditiranja i maksimalnog iznosa kreditnih sredstava.

Budući je govedarska proizvodnja kod nas jedna od najznačajnijih grana ne samo stočarstva već i cjelokupne poljoprivrede, od interesa je da se za nju stvori što povoljniji razvojni okvir kako bi se što je moguće više približila uvjetima koji postoje u Europskoj uniji i na taj se način mogla uspješnije nositi u tom okružju. Budući će Republici Hrvatskoj prije ulaska u Europsku uniju biti također dodijeljena proizvodna kvota za mlijeko to je od posebnog značaja da se do tada uspostavi što je moguće veći broj suvremenih proizvodnih sustava koji će sudjelovati u raspodjeli proizvodnih kvota. Nakon izvršene raspodjele neće biti moguće uspostavljati nove proizvodne sustave bez kvote što znači da nakon toga neće više biti opravdanja za daljnju provedbu Programa.

Zbog toga je od interesa da se analizom dosadašnje provedbe postojećeg Programa utvrde nužna poboljšanja kako bi se njegova provedba ubrzala i u njega uključio što je moguće veći broj proizvođača, spremnih na restrukturiranje govedarske proizvodnje.

2. DOSADAŠNJA PROVEDBA OPERATIVNOG PROGRAMA

Dosadašnjom provedbom Operativnog programa nisu se u cijelosti ostvarili njegovi ciljevi. To prije svega vrijedi za broj izgrađenih farmi a posebice za onaj dio koji se odnosi na planiranu adaptaciju i rekonstrukciju postojećih farmi. Pri tome treba uzeti u obzir da se je dio objekata izgradio i izvan ovog Programa korištenjem drugih izvora financiranja. Uz to provedba Programa potakla je pozitivne promjene u tehnološkim uvjetima proizvodnje, što je doprinijelo stalnom porastu proizvodnje mlijeka u promatranom razdoblju.

2.1. Planirani obujam promjene proizvodnih sustava i uvjeti njihova ostvarivanja

Usvojenim Operativnim programom razvitka govedarske proizvodnje planirano je bilo da se tijekom pet godina uz povoljne kreditne uvjete uspostavi značajan broj suvremenih

proizvodnih jedinica. U slijedećoj tablici iznijet je plan i dinamika uspostave takvih proizvodnih sustava.

Tablica 1. Kretanje broja farmi i broja grla uključenih u provedbu Programa

Godina	Adaptirane		Specijalizirane		Krava-tele		Sveukupan broj farmi	Sveukupan broj krava
	Broj farmi	Broj krava	Broj farmi	Broj krava	Broj farmi	Broj krava		
1	1.200	14.750	190	6.730	27	1.401	1.417	22.881
2	1.600	21.600	250	9.510	48	2.760	1.898	33.854
3	1.400	21.700	290	11.750	65	3.970	1.755	37.420
4	1.100	19.200	260	10.780	53	3.495	1.413	33.475
5	700	13.600	210	9.230	35	2.430	945	25.260
Ukupno	6.000	90.850	1.200	48.000	228	14.040	7.428	152.890

Iz tablice je razvidno da se je ovim Programom predviđalo u navedenom razdoblju izgraditi 1.200 novih mliječnih farmi, 228 farmi za proizvodnju teladi za tov (sustav krava-tele) te provesti adaptaciju kod 6.000 postojećih manjih farmi

Za provedbu Programa osigurani su bili povoljni uvjeti kreditiranja putem Hrvatske banke za obnovu i razvitak (HBOR) te povoljni uvjeti osiguranja kredita čiji su nositelji HBOR i Hrvatska agencija za malo gospodarstvo (HAMAG).

Programom je predviđeno da HBOR osigurava investitorima povoljan kredit uz slijedeće uvjete:

- maksimalni iznos kredita do 3.500.000 kuna,
- rok otplate 10 godina uz mogućnost počeka do 2 godine,
- kamatna stopa 4 % godišnje.

Uz ovo povoljno su riješeni uvjeti garancije kredita na način da 50 % garancije za vrijednost kredita osigurava HAMAG a drugih 50 % vrijednosti preuzima HBOR upisom na objekt koji se gradi ili adaptira.

Na temelju odredbi Zakona o državnoj potpori u poljoprivredi, ribarstvu i šumarstvu investitor ima pravo koristiti mogućnost povrata kapitalnih ulaganja do 25 % investicije, ali ne više od 500.000,00 kn. Ova sredstva uplaćuju se u HBOR te se za taj iznos umanjuje glavnica kredita i tako dovodi investitora u povoljniji materijalni položaj glede troškova izgradnje ili adaptacije farme.

2.2. Ostvareni rezultati provedbe Operativnog programa

Ostvareni rezultati provedbe Operativnog programa nisu u cijelosti u suglasju s njegovim planom.

Ukupno su u promatranom razdoblju do sada izgrađene ili adaptirane 743 farme od čega je sredstvima HBOR-a u iznosu od 319.000.000 kn kreditirana:

- izgradnja 170 novih farmi,
- adaptacija 10 farmi,
- uspostava sustava krava – tele 3 farme.

Razloge slabijih rezultata provedbe Programa treba tražiti na više mjesta. Uz ponekad nedovoljnu zainteresiranost proizvođača i izbjegavanje obveze velikog kreditnog zaduženja u provedbi Programa javljalo se i niz objektivnih teškoća.

Problem raspolaganja dovoljnim količinama poljoprivrednog zemljišta otežava donošenje odluke o izgradnji farmi, budući je to jedan od uvjeta za ostvarivanje prava na kredit.

Problem s dokumentacijom za dozvolu gradnje naglašen je kako pri izgradnji novih proizvodnih jedinica tako posebno kod adaptacija ili rekonstrukcija postojećih farmi. Ovi se problemi ogledaju u posebno strogim prostornim planovima gdje se u nekim slučajevima gotovo ne može ostvariti pravo na izgradnju ili se farma mora locirati izvan naseljenog mjesta – sela, što značajno poskupljuje izgradnju te onemogućava adaptaciju ili rekonstrukciju postojećih farmi.

Kako najveći dio postojećih farmi nema građevinske dozvole to se u svim ovim slučajevima proizvođači nisu mogli uključiti u ostvarivanje kredita za adaptaciju ili rekonstrukciju budući je uvjet HBOR-a bio posjedovanje građevinske dozvole želi li se od strane ove banke farma koristiti kao garancija za kredit.

Do početka provedbe ovoga Programa u Republici Hrvatskoj nije bilo specijaliziranih tvrtki koje su se bavile izgradnjom farmi tako da su se značajni problemi javljali pri ugovaranju izgradnje i opremanju farme. Takvo stanje opterećivalo je učinkovitost provedbe Programa.

Dio proizvođača koji se danas bave ovom proizvodnjom nije ulazio u ove investicije računajući da će i u postojećim uvjetima moći ostvarivati dobre proizvodne i financijske rezultate.

Unatoč svim ovim problemima može se ustvrditi da je ovaj Program dao doprinos razvoju govedarske proizvodnje ne samo neposrednom izgradnjom novih ili adaptacijom postojećih farmi već je on potaknuo na veća ulaganja u proizvodne sustave iz drugih izvora financiranja (komercijalne banke ili vlastita sredstva). Isto tako proizvođači su bili potaknuti na bolju primjenu tehnoloških postupaka proizvodnje. Kao rezultat toga posljednjih godina značajno raste proizvodnja mlijeka što je vidljivo i iz podataka o otkupljenim količinama od strane mljekara.

Tablica 2. Prikaz otkupljenih količina mlijeka za preradu u mljekarama

Godina	Količina (litre)
2003	525.168.128
2004	532.841.845
2005	605.741.529
2006	631.619.285
2007	653.800.441

Navedeni porast proizvodnje odnosno otkupa mlijeka doprinosi stabilizaciji tržišta budući je Republike Hrvatska dugi niz godina bila upućena na uvoz značajnih količina mlijeka ili mliječnih proizvoda.

3. PROMJENE U OPERATIVNOM PROGRAMU

Uvažavajući značaj govedarske proizvodnje od interesa je u idućem razdoblju nastaviti provedbu Operativnog programa i tako stvoriti pretpostavke za što uspješniju prilagodbu ovog sektora uvjetima koji vrijede u svijetu a posebno u Europskoj uniji. Ovo je naglašeno ne samo zbog povećanja konkurentnosti već i dostizanja većih proizvodnih kvota koje će nam biti dodijeljene prije ulaska u Europsku uniju, te udovoljavanja ostalih zahtjeva (dobrobit životinja, ekološki uvjeti proizvodnje) koji se kao obaveza traže u Europskoj uniji.

Postojeći Operativni program može biti i dalje osnovica restrukturiranja ovoga sektora. Predložene promjene trebaju doprinijeti većoj uspješnosti provedbe i većem interesu proizvođača za uključivanje i korištenje povoljnih uvjeta kreditiranja.

3.1. Promjene u vrsti i veličini proizvodnih sustava

Uvažavajući dosadašnja iskustva u provedbi Programa i sadašnje stanje u ovom sektoru od interesa je kada je riječ u vrsti i veličini proizvodnih sustava dijelom modificirati postojeći Program. Njime je bila planirana izgradnja novih mliječnih farmi kapaciteta od 20 do 100 krava, uspostava sustava krava-tele te adaptacija i rekonstrukcija postojećih proizvodnih jedinica.

U Programu će se u idućem razdoblju uspostavljati proizvodni sustavi dani u slijedećoj tablici.

Tablica 3. Ulaganje u proizvodne sustave

Proizvodni sustav	Veličina farme (broj grla)		Broj proizvodnih jedinica		
	Raspon	Prosjek	2008.	2009.	Ukupno
Izgradnja novih farmi:	20 – 200	100	50	100	150
Adaptacija postojećih farmi	10- 30	20	50	150	200
Sustav krava-tele	20 - 150	75	15	25	40
Izgradnja tovilišta:	50 – 250	150	20	30	50
Adaptacija tovilišta:	50 - 250	150	20	30	50
Izgradnja ostalih objekata u govedarstvu	-	-	3	3	6
UKUPNO			158	338	496

Iz tablice je razvidno da se ovdje radi o nekoliko značajnih promjena. Veličina farme za čiju izgradnju je moguće koristiti kreditna sredstva povećava se u slučaju izgradnje novih mliječnih farmi do 200 grla. Uz postojeće proizvodne sustave planira se kreditiranje izgradnje novih ili adaptacija postojećih tovilišta za goveda.

Kako bi se osigurali uvjeti za izgradnju ili adaptaciju objekata namijenjenih provedbi genetske izgradnje planira se mogućnost korištenja kreditnih sredstava za objekte kao što su centri za umjetno osjemenjivanje i testne stanice.

Uz sredstva za izgradnju same farme osigurati će se i sredstva za ostalu infrastrukturu na farmi kao što su silosi, gnojišta, objekti za uzgoj podmlatka (teličnjak i uzgajalište) te sredstva za

nabavu mehanizacije potrebne za provedbu tehnološkog procesa proizvodnje na farmi. Isto tako sredstva će se osigurati za uspostavu temeljne infrastrukture (put, struja, voda i sl.) ako se ista neće moći osigurati iz sredstava ruralnog razvoja ili drugih povoljnih izvora financiranja. Zbog toga je došlo do povećanja ulaganja po jedinici – stajalištu na farmi.

Za očekivati je da će se osiguranjem ovako povoljnijih uvjeta provedbe Programa pobuditi veći interes proizvođača za korištenje ovih kreditnih sredstava.

3.2. Iznosi kreditnih sredstava i uvjeti njihova dobivanja

Uzimajući u obzir da je od početka provedbe Programa došlo do znatnog povećanja troškova izgradnje i nabave rasplodnih grla to se nameće potreba promjene visine kredita po jedinici investicije (stajalištu).

Tablica 4. Vrijednost ulaganja u pojedine sustave u provedbi Programa

Proizvodni sustav	Farme		Vrijednost kn				Ukupno ulaganje kn po		Ukupno
	Broj	Prosječan broj grla	farma		grla		Farmi	Stajalištu/grlu	
			Po stajalištu	Ukupno	Broj grla	Ukupna vrijednost			
Nove mliječne farme	150	100	44.000	4.400.000	100	270.000.000	5.800.000	58.000	870.000.000
Adaptacije mliječnih farmi	200	20	5.000	100.000	5	18.000.000	190.000	9.500	38.000.000
Krava-tele	40	75	9.250	693.750	75	54.000.000	2.037.500	27.167	81.500.000
Tovilišta	50	150	12.500	1.875.000	-	-	1.875.000	12.500	93.750.000
Adaptacija tovilišta	50	150	5.600	840.000	-	-	840.000	5.600	42.000.000
Ostali objekti	6	-	-	5.000.000	-	-	5.000.000	-	30.000.000
UKUPNO/ PROSJEČNO	496	75,51	21.720	1.640.121	51,29	342.000.000	2.329.133	30.845	1.155.250.000

Iz tablice je razvidno da je za ostvarivanje ovoga Programa potrebno osigurati kreditna sredstva u iznosu do 1,215 milijardi kuna. Zbog povećanja investicije potrebno je produženjem vremena otplate kredita te povećanjem iznosa kapitalnih ulaganja omogućiti isplativost ovako uspostavljenih proizvodnih sustava.

Kreditna sredstva odobravat će se prema slijedećim uvjetima:

- maksimalni iznos kredita do 11.000.000,00 kuna,
- kamatna stopa 4 % godišnje,
- vrijeme otplate kredita 15 godina,
- početak otplate kredita do 2 godine,
- uvjeti osiguranja kredita: 50 % garancije preuzima HAMAG a za preostalih 50 % HBOR se upisuje na izgrađenu nekretninu. Osnovica za izračun garancije određuje se nakon uplate kapitalnog ulaganja na račun banke. Kako će se nakon donošenja odluke o odobrenju kredita donijeti odluka o odobrenju prava na korištenje kapitalnog ulaganja do stvarnog iznosa utrošenih kreditnih sredstava, uz uvjet da garanciju

prihvati HAMAG, to će se pri konačnom obračunu kreditnih zaduženja uzeti u obzir ovo umanjeње, te će takva nova manja vrijednost kredita biti osnovica za izračun vrijednosti garancije.

- vrijednost povrata kapitalnog ulaganja ostvaruje se do 50 % vrijednosti kredita ali ne više od 3.500.000 kn. U osnovicu za izračun vrijednosti kapitalnog ulaganja ne uzima se iznos koji se odnosi na porez za dodanu vrijednost (PDV). Ova sredstva uplaćuju se na račun banke u svrhu umanjeња glavnice kredita.

Ako je vrijednost investicije veća od ovdje maksimalno planiranih 11.000.000,00 kn a preostala sredstva se osiguraju iz drugih izvora investitor može, ako ispunji uvjete koji uređuju pravo na korištenje kapitalnog ulaganja, nakon njezina završetka podnijeti zahtjev za povrat kapitalnog ulaganja koje može biti do 50 % vrijednosti investicije ali ne više od 3.500.000 kn.

Korisnik kredita može koristiti pravo na sufinanciranje troškova izrade projektne dokumentacije i infrastrukture (put, struja, voda i sl.) iz sredstava ruralnog razvitka Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja.

Korisnik kredita može pri ostvarivanju ovoga Programa umjesto sredstava kapitalnih ulaganja koristiti sredstva predpristupnih fondova. Na ovaj način stvaraju se povoljniji uvjeti za korištenje predpristupnih fondova budući korisnik može koristiti kreditna sredstva koja su povoljnija u usporedbi s onim koja se uobičajeno nude na tržištu kapitala.

Potrebna sredstva za provedbu Programa osigurat će se tijekom slijedeće dvije godine. Raspodjela sredstava prikazana je u slijedećoj tablici.

Tablica 5. Vrijednost ulaganja prema vremenskoj dinamici

Proizvodni sustavi		Godina		Ukupno ulaganje
		2008.	2009.	
Mliječne farme	Broj farmi	50	100	150
	Ulaganja	290.000.000	580.000.000	870.000.000
Adaptacija mliječnih farmi	Broj farmi	50	150	200
	Ulaganja	9.500.000	28.500.000	38.000.000
Sustav krava tele	Broj farmi	15	25	40
	Ulaganja	30.562.500	50.937.500	81.500.000
Tovilišta	Broj farmi	20	30	50
	Ulaganja	37.500.000	56.250.000	62.500.000
Adaptacija tovilišta	Broj farmi	20	30	50
	Ulaganja	16.800.000	25.200.000	28.000.000
Ostali objekti	Broj farmi	3	3	6
	Ulaganja	15.000.000	15.000.000	30.000.000
Ukupno	Broj farmi	158	338	496
	Ulaganja	399.362.500	755.887.500	1.155.250.000

3.3. Druge pretpostavke uspješnog ostvarivanja Programa

Osim promjena u financijskom dijelu Programa potrebno je za uspješno provođenje osigurati i druge pretpostavke koje doprinose uspješnosti Programa.

3.3.1. Raspolaganje potrebnim površinama obradive zemlje

U okviru izmjene zakonskih propisa investitorima će se osigurati pravo prvenstva pri raspodjeli državnog zemljišta. Utvrđivanje opravdanosti prioriteta raspolaganja zemljišta provodi županijsko povjerenstvo za provedbu Operativnog programa razvoja govedarske proizvodnje koje svoj prijedlog dostavlja općinskim ili županijskim tijelima zaduženim za poslove gospodarenja poljoprivrednim zemljištem odnosno Ministarstvu poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja.

3.3.2. Izrada projektne dokumentacije, ostale potrebne dokumentacije te organizirani pristup izvođenja gradnje i nabave opreme

Kako bi se olakšao početak izgradnje ili adaptacije farme organizirano će se pristupiti izradi projektne dokumentacije uz mogućnost raspolaganja tipskim objektima, te prikupljanju ostale dokumentacije potrebne za početak gradnje ili adaptacije.

Potrebno je razmotriti jednostavan način legalizacije ranije izgrađenih farmi ne samo zbog ostvarivanja mogućnosti prava na adaptaciju ili rekonstrukciju objekata već i zbog prilagodbe uvjetima koji će vrijediti nakon ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju.

3.3.3. Stručna pomoć pri donošenju odluke o investiciji i izgradnji

Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu će putem jednog od svojih djelatnika pratiti provedbu svakog od započetih investicijskih programa izgradnje ili adaptacije farme. Jednom mjesečno ovaj će djelatnik dostavljati Hrvatskom zavodu za poljoprivrednu savjetodavnu službu izvješće o stanju provedbe takvog investicijskog programa. Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu će Ministarstvu poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja dostavljati mjesečna izvješća o provođenju aktualnih investicijskih programa.

Na završetku provedbu djelatnik koji prati investicijski program sačinit će završno izvješće o njegovoj provedbi te ga dostaviti Hrvatskom zavodu za poljoprivrednu savjetodavnu službu, koji će ga nakon toga proslijediti Ministarstvu poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja.

3.3.4. Praćenje učinkovitosti ulaganja

Kako bi se osigurala učinkovitost proizvodnje na izgrađenim odnosno adaptiranim objektima stručne službe Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu vodit će brigu o proizvodnji na farmi tijekom prve tri godine. Za ove aktivnosti bit će za svaku farmu zadužena stručna osoba Hrvatskog zavoda za poljoprivrednu savjetodavnu službu koja će:

- pratiti odvijanje tehnološkog procesa proizvodnje na farmi,
- prikupljati podatke o proizvodnji sa farme te ih zajedno s podacima koje će dostavljati Hrvatski stočarski centar (kontrola proizvodnosti, kakvoća mlijeka, kakvoća stočne hrane), koristiti za unapređivanje proizvodnje na farmi.

Stručna osoba zadužena za praćenje tehnološkog procesa proizvodnje svaki će mjesec Hrvatskom zavodu za poljoprivrednu savjetodavnu službu dostavljati izvješće o stanju proizvodnje na farmi. Na temelju toga u Hrvatskom zavodu za poljoprivrednu savjetodavnu službu sačinit će se analiza proizvodnih rezultata te dati smjernice stručnoj osobi zaduženoj za pojedinu farmu s ciljem unapređivanja proizvodnje.

3.4. Promotivne aktivnosti u provedbi Programa

Kako je Operativni program razvitka govedarske proizvodnje neposredno povezan s vremenom dodjele proizvodnih kvota za mlijeko to je od posebnog interesa u što kraćem razdoblju izgraditi što je moguće veći broj farmi. Zbog toga će se više nego do sada raditi na promotivnoj aktivnosti za provedbu ovoga Programa.

4. UČINCI PROVEDBE PROGRAMA

Navedenim promjenama u provedbi Operativnog programa razvitka govedarske proizvodnje na učinkovitiji će se način osigurati uvjeti za njegovu cjelovitiju provedbu.

Ovaj će Program doprinijeti restrukturiranju govedarskog sektora te tako osigurati višu razinu konkurentnosti. Iako govedarska proizvodnja ima u Europskoj uniji značajnu potporu ona se istovremeno nalazi u uvjetima otvorenog svjetskog tržišta. Uz to kvote za proizvodnju mlijeka te limiti u potpori proizvodnje govedeg mesa sile svaku zemlju članicu na postizanje visokih proizvodnih standarda u cilju osiguranja povoljnih uvjeta za govedarsku proizvodnju. Uz male proizvodne sustave koji su dio mješovitih gospodarstava nameće se potreba uspostave učinkovitih sustava govedarske proizvodnje, slične onoj u drugim zemljama Europske unije.

U Programu su sada uključeni i proizvodni sustavi proizvodnje govedeg mesa. Postojeći objekti ne udovoljavaju uvjetima suvremene proizvodnje te se Programom daje mogućnost adaptacije postojećih kao i izgradnje novih tovališta.

Povećani troškovi uspostave ovih proizvodnih sustava koji su neminovni zbog promjena cijena neće značajnije utjecati na troškove proizvodnje budući je produženo vrijeme otplate kredita, te osigurana mogućnost višeg iznosa povrata kapitalnih ulaganja. Takvi povoljniji uvjeti bit će dodatni motiv uključivanja većeg broja proizvođača u provedbu Programa što će doprinijeti bržem restrukturiranju govedarskog sektora.

5. ZAKLJUČAK

Provedbom Operativnog programa razvitka govedarske proizvodnje stvaraju se uvjeti učinkovite prilagodbe govedarstva Republike Hrvatske uvjetima otvorenog tržišta.

Dopunom postojećeg Programa doprinosi se većoj konkurentnosti novih proizvodnih sustava jer se osiguravaju uvjeti uspostave novih i adaptacije postojećih farmi koje mogu biti konkurentne sličnim farmama u razvijenim stočarskim zemljama, a posebice u zemljama Europske unije.

Da bi se ovaj Program učinkovito provodio potrebno je da se nakon usvajanja ovih Izmjena i dopuna pojedini sudionici uključe u njegovu provedbu. U tom smislu će:

1. Ministarstvo poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvitka:

- osigurati provedbu svih propisa koji uređuju ove odnose,
- osigurati novčana sredstva za isplatu povrata kapitalnih ulaganja,
- osigurati novčana sredstva za sufinanciranje troškova izrade dokumentacije i
- infrastrukture,

- zajedno s Ministarstvom zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva razmotriti najpovoljnije načine legalizacije postojećih farmi,
- zajedno s Hrvatskim zavodom za poljoprivrednu savjetodavnu službu pratiti provedbu Programa u svim dijelovima i fazama
- zajedno s Hrvatskim zavodom za poljoprivrednu savjetodavnu službu organizirati
- promidžbu provedbe programa.

2. HBOR:

- osigurati kreditnu liniju prema uvjetima danim u ovom Programu,
- pratiti namjensko korištenje kreditnih sredstava,
- osigurati uvjete za ostvarivanje prava na garanciju kredita (50 % vrijednosti kredita).

3. HAMAG:

- osigurati uvjete za ostvarivanje prava na garanciju kredita (50 % vrijednosti kredita)

4. Hrvatski zavod za poljoprivrednu savjetodavnu službu:

- stručno pratiti investitora od prve zamisli do ostvarenja projekta,
- aktivno sudjelovati pri uspostavi proizvodnje na farmi posebno tijekom prve tri godine korištenja farme.

Ostala prava i obveze sudionika provedbe Programa koja su uređena izvornim Programom razvitka govedarske proizvodnje (2004) a nisu ovdje spomenute ostaju nepromijenjena.